

ЕЛЕН ДОРИОН
НИ ШУМА СА ВЕЛИКЕ РЕКЕ

Уредник
Корана Боровић

Наслов оријинала
Hélène Dorion, *Pas même le bruit d'un fleuve*

Copyright © Hélène Dorion et éditions Alto 2020

Copyright © Prometej, 2021

SODEC
Québec

Ce livre a été réalisé avec le soutien de la SODEC.
Ова књига објављена је уз подршку SODEC-а.

ЕЛЕН ДОРИОН

Ни шума са велике реке

Превела с француског
Љиљана Матић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Колико ли ћемо дана живети?

Питање је исто толико грубо колико и неумесно. Ако га избегнемо, године могу да се нижу, нижу, а да их не опажамо. На крају остају само сати протекли као вода какве реке што се у још већу улива, стиже до мора, а од ње остаје само траг.

Не верујем да је моја мајка икада себи поставила то питање. Сваки дан јој је изгледао као труд за преживљавање. Између тренутака када сам је виђала како обавља кућне послове, оних тренутака када је изгледала весела са својим пријатељицама, и оних других, са мојим оцем, када је то било ратно стање, дешавало јој се да застане, да гледа у празно као у неко друго место које је привлачи. Ако бих тада покушала да са њом разговарам, спутала би ме њена замишљеност. Симонино лице тада би ми постајало страни; ту више није била моја мајка, већ нека непозната жена. Чак ни данас не могу да кажем да знам читаву причу. Али, знамо ли икада потпуну истину о својим родитељима?

Камураска, 1949.

ЖИВЕТИ ЗНАЧИ СЛЕДИТИ ТРАГОВЕ ДЕТЕТА КОЈЕ СМО БИЛИ

На тој висини велике реке, обзорје је без обала. Где се може рећи *море*. Олује нам овде скривају небо, а понекад чак и наше снове.

Као што стабла, чије су гране нерасплетиви преплетаци, расту обавијајући друга стабла, свака прича крчи свој пут између живота и смрти. Никада не видимо све њено корење ни тачке њихања због којих се слама. Или се не ломи и приближава се звездама које их слабо осветљавају. Нисмо много различити од тих шума у којима се овде онде налазе висока стабла што личе на гомилу костију које пркосе небу, али се у сваком тренутку могу изобличити.

Наши корени шире се испод тла, невидљиви су и није их могуће све ишчупати. Можемо покушати да ишчупамо један и надати се да ће нас одвести до другог који бисмо такође могли искоренити, и тако редом док не схватимо смисао те приче коју називамо *наш живот*.

Симона се креће кроз ледену воду, напред и без оклевања. Зна да нема граничне тачке, да се у њу продире једино нагло, њена стопала упадају у хладан песак, она се суочава са првим таласима и напредује даље, док јој вода не дође до висине кукова. Тада зарања. Тек после поприлично дуго времена појављује се на површини да би удахнула.

Колико времена траје ноћ?, пита се она, клизећи кроз тамну воду. Ништа не плаши оне који су све изгубили. Море постаје ледени кавез тмине. Али Симона се не плаши ни хладноће ни таме, која ће можда потрајати. Њене ће руке ускоро додирнути алге и блато, она се још спушта и верује да је поново нашла слику што виси у салону породичне куће коју тако често гледа, убеђена да је то дело, *Дубине*, учи да боље види, да боље схвати тренутке живота са којима се бори, облике који се растачу и одмах поново стварају нове – тако се, дакле, слика, тако како треба живети, каже она себи, сагледавајући неизмерно очајање које се помера у њој и полако гута плаветнило.

Симона воли те тренутке у којима осећа како јој се тело умртвљује. Зато што вода не познаје време, оно тада престаје да протиче. Склапа очи и несвесно усклађује покрете руку са кретњама главе која се окреће час на десно, час на лево, дише у тренутку када њена рука пролази тачно изнад воде и враћа се да удари у таласе.

Плива, а док пливамо, говори себи, не можемо се удавити. Воли да осети како је сваки ритмични покрет помало удаљава од мисли, јер не мислимо док пливамо; сувише је светова – свет вртлога и лепоте, свет празнине која обузима и пуноће која подржава – превише светова да би свет мисли могао ту да се умеша.

Плима је висока, таласи јаки. Али Симона их не види, она плива, њене ноге ударају у правилним размацима и када какав талас наиђе у тренутку када она отвори уста да би удахнула, без напора испљуне слану воду са укусом суза, укусом празнине коју никакво море не би могло да

угуши. Плива – нема обале коју треба досегнути, говори себи, добро је на тренутак бити ослобођена, не борити се више против струја које обарају, померати руке и ноге не размишљајући, и препустити се казальки времена која се окреће, ма шта да се догоди. Осим ако то значи живети, ући у ток не избегавајући гребене и плићаке, не избегавајући камење које ће плима ускоро избацити на обалу? Небо је понекад утеха, када никаква црна птица не бразда простор, плаветнило постаје прибежиште коме земља говори о себи, и

*понекад изгледа разнежена
што је иако добро слушамо,
тада открива свој животи
и не казује ништа више.*

Симона подиже главу. Верује да је нешто опазила кроз лаку измаглицу што лебди изнад воде, какву барку или можда хридину, једну од оних опасних што их је тешко опазити и пробијају труп одважних бродова.

Према ком острву сам се запутила?, пита се она. Ка неком острву на ком више не постојимо стварно, где тачку усред ноћи тражимо у светлу; извору на који смо донесени; обали која би могла бити почетак света или нашег сопственог битисања; ничему које удара у ништа и рађа хиљаде година; атомима у празнини ништавила, а то је довољно да живот отпочне.

Склапа очи, прекида покрет својих руку, као да проверава да ли доброта воде може да је носи. Да ли може да плута не знајући одакле долази ветар и куда иду плиме?

Опружена на леђима, руку раширених као да је разарета, дланова на површини отворених попут лаких једара и главе урођене у воду, Симона чује само пригушену буку света. То је звук успомена, говори себи, поцепаних једарâ, сломљених катарки, сувише високих таласа што дробе трупове бродова. Одједном спонтано почиње да рецитије песму коју је преписала у свеску:

*Слободни човече, увек ћеш волећи море!
Море је твоје оледало; ти њосмайраш своју душу
у бескрајном одвијању њејовој таласања,
а твој дух није мање ојор њонор.*

Струја је носи ка пучини, или су то облаци који теку мутном великом реком, једним покретним склопом; по небу олуја и рушевина птице плутају као олупине.

Шта се осећа, пита се она, када вода продре у нос, испуни очи, уђе и сиђе у желудац, шта се осећа када клизне у читаво тело и стеже га док га не угуши? У ком тренутку знамо да је прекасно, да не можемо да се вратимо? И како да замислимо да та велика река, још малочас примамљиве лепоте, одједном постаје отров у устима својих жртава?

Симона се препушта том променљивом пределу, али један јачи талас ју је преврнуо. Када њено тело поче да клизи према тами, она се преврну, трзajem се подиже на површину и окрете на леђа. Отворених очију погледа у небо прекривено пеном, говори себи да се ноћ неће окончати, а звук успомена долазиће још дуго да је удара. То небо нема ничег обећавајућег. Симона више не осећа руке, нити ноге, пушта да потоне, надајући се да ће се насукати на какву хридину.

Монреал, 2018.

ВРАТИТИ СЕ КУЋИ (ТАМО ГДЕ ПРИЧАМО О СВОМ ЛОВУ, УТРКИВАЊУ, БЕРБИ, СВОМ ПОРЕКЛУ)

Увек сам мрзела мирис хлора. Кад сам била дете, родитељи су ме приморавали да три пута недељно током читавог лета одлазим на часове пливања који су почињали у седам часова и тридесет минута ујутро. Цвоткала сам већ док сам долазила на базен у градској четврти. Тих дана, будила бих се са мучнином, неспособна да поједем ма шта пре но што бих узјахала свој бицикл, посрћући, престрављена од помисли да морам да клизнем у воду још увек хладну од ноћи. Морала сам да научим да плутам, да пливам на стомаку, на леђима и са стране, да ударам рукама и ногама, или да их истежем што је даље могуће да бих их полако вратила, контролишући дисање како бих га ускладила са покретима тела. Усред лета, читав један час био је посвећен корацама спасавања. То је било најгоре од свих јутара. Учитељица се сатима претварала да се дави, једно за другим, свако дете морало је да једно за другим скочи у воду како би покушало да је ослободи самртног загрљаја који би, под другим околностима, заиста могао бити кобан. Наредна ноћ припадала је морама. Видела сам своју мајку на пучини, она је млатарала рукама у свим правцима, а ја сам остајала непомицна на молу, моје ноге су се биле претвориле у дуго корење које се обавијало око дрвених